

SADECE BU ŞİİR İÇİN BU DİLİ ÖĞRENMEYE DEĞER

Ahmet B. Ercilasun

- Karlar hafiften uçuşmaya devam ediyordu. Dallar beyaza bürünmüştü. Yerler beyaza bürünmüştü. Çaylarımızı yudumlarken bakışlarımız da beyaza bürünmüştü. Eşimin dudaklarından Cenap'ın mısraları dökülmeye başladı:

Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş,
Eşini gâib eyleyen bir kuş

Gibi kar

Geçen eyyâm-ı nevbahârı arar.

Ey kulûbun sürûd-ı şeydâsı!

Ey kebûterlerin neşîdeleri!

O bahârın bu işte ferdâsı.

Kapladı bir derin sükûtla yeri

Karlar

Ki hamûşâne dembedem ağlar.

Ey uçarken düşüp ölen kelebek!

Bir beyaz rîşe-i cenâh-ı melek

Gibi kar

Seni solgun hadîkalarda arar.

Devam ediyordu eşim:

Feilâtün mefâilün feilün

Sen açarken çiçekler üstünde,

Ufacık bir çiçekli yelpâze

Nâşın üstünde şimdi ey mürde,

Fâilâtün mefâilün fa'lün

Başladı parça parça pervâze

Karlar

Ki semâdan düşer düşer ağlar.

Cenap zıtlıkların adamıdır. Yağan karı seyrederken giden baharı düşünmektedir. Eşini kaybeden kuş gibi çırpınıp duran şu karlar sanki bahar günlerini aramaktadır.

“Ey” ünlemini ne çok seviyordu Servet-i Fünuncular. Cenap ve Tefvîk Fikret.

Ey köhne Bizans, ey koca fertût-ı musahhir!

Ey bin kocadan arta kalan bîve-i bâkir!

Fikret'in bu mısraları kim bilir kaç nesli besledi. Oradan Mehmet Emin'e geçti, Âkif'e geçti seslenmeler, hitaplar.

Fakat Cenap hitaplara mahkûm olacak bir ruh değildir. Cenap şiidir, Cenap üsluptur, Cenap hareketin üslubudur. Bitmiş bir karın manzarasını yazmıyor; hareket hâlindeki karın manzarasını çiziyor. Lerzeler, titreyişler hâlinde uçuyor karlar. Uçuşuyor ve ağlıyor. Çiçekli bir yelpazeye benzeyen küçücük keleşin ölmesine ağlıyor.

Cenap hareket hâlindeki bir tabiatın resmini çiziyor. Fakat o tabiatın bir ruhu da vardır. “Revân-ı tabîat”, “tabiatın canı, tabiatın ruhu” demektir. Tabiatın ruhu uykuda olsa da kara toprak üstüne saf çiçekler dökmedir.

Dök ey semâ, revân-ı tabîat gunûdedir,

Hâk-i siyâhın üstüne sâfî şükûfeler.

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilün.

Uykuda da olsa Cenap'ın tabiatı hareketlidir. Yalnız tabiat, yalnız kar, yalnız çiçekler değildir hareketli olan. Cenap'ın üslubu da hareket hâlinde; şiirin vezni de oynamaktadır. Cenap monoton vezinler seçmediği gibi aynı vezinle de devam etmemektedir şiire. Vezin de kafiye de hareket hâlinde. Kafiye de hareketi sağlayan çapraz kafiye. Yer yer alt alta, yer yer çapraz kafiye, veznin ve tabiatın hareketine refakat eder.

Cenap'ın bu şiiri aslında baharla kış tezadı üzerine kurulmuştur. Muhtemelen kış, dönemindeki baskıcı havayı temsil etmektedir. Özellikle son iki beyitte bu hissedilmektedir. Göğün elleri, bahar çiçekleri yerine beyaz bir kar dökmektedir; kuş nağmeleri yerine kuru umutlar dökmektedir:

Dök hâk-i siyâh üstüne ey dest-i semâ dök!

Ey dest-i semâ, dest-i kerem, dest-i şitâ dök

Ezhâr-ı bahârın yerine berf-i sefîdi,

Elhân-ı tuyûrun yerine samt-ı ümîdi.

Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün

Vezin yine değişti. Bu defa monoton bir vezinle karşı karşıyayız. Baskıcı rejim bir türlü değişmiyor, ortadan kalkmıyor.

Kuşlar gitti,   ekler soldu, kelebekler öldü. şimdi her tarafta kapkara bir  mit-sizlik var.

Her ş  s r şimdi -ne yaprak, ne bir   ek-
Bir t de-i zıl l   siyeh-reng   n - m d...
Ey dest-i  s m n-ı şitâ, durma, durma  ek
Her ş  s rın üstüne bir s tre-i sef d.

Dallar üstünde, ağ lar üstünde artık bembeyaz bir örtü vardır; fakat bu bir gölgeler yığınıdır, kapkara bir ümitsizlik yığınıdır.

Cenap'ın Elhân-ı şitâ'sı bu tezat üzerine kurulmuştur ama cumhuriyet nesil-lerinin zihninde kalan bu tezattan çok kış manzarasının, kar yağışının o nefis tasviridir. Servet-i Fünuncular biçime o kadar önem vermişlerdir ki bu biçim altında muhteva unutulmuş gibidir. Onlar şair değil sanki ressamdırlar. Fikret'in zaten bir ressam olduğunu da biliyoruz. şte gerek Fikret gerek Cenap şiirlerini bir resim gibi işlemişlerdir. Elhân-ı şitâ'da hareketli, perspektifi olan bir tablo vardır. Ve bizim hayallerimizde hep bu tablo kalmıştır. Kuşlar gibi uçuşan ve ağlaşan kar tanecikleri. Ancak... Ancak bu tablodan da ziyade şiirin musikisi akıllarımızda kalmıştır.

Karlar
Ki semâdan düşer düşer ağlar.
U tunuz, gittiniz siz ey kuşlar;
K  c k, ser-sef d baykuşlar
Gibi kar
Sizi dallarda, l nelerde arar.

Resim ve musiki. Servet-i Fünuncular bu iki kavramın peşindedir. şiir değil sanki tablo yapmakta, sanki beste yazmaktadırlar. Onların şiiri   sanatın birleşimi gibidir. Modern şiir tahlilinin kurucu ismi Mehmet Kaplan şöyle diyor:

“Servet-i F n ncular resim ile birlikte m sikiyi de sevdiler. Bu sevgi s dece eserlerinde müzikal temleri işlemek şeklinde tez h r etmez.  sl pları üzerinde de müessir olur. Servet-i F n n şiiri, s dece resim değil, aynı zamanda m sikidir. Tanzimat ş irlerinin çok ihm l ettikleri  henk, Servet-i F n ncularda muhtev  kadar ehemmiyetli bir yer tutar. Onların nesirlerinde bile müzikal bir karakter vardır.”

şu günlerin kış tablosunu seyrederken sadece bu musikiyi duymak için bu ağır dil  renilmeye değer. Bazılarının hop oturup hop kalktıklarını görür gibi oluyorum. Kullanmaktan değil  renmekten söz ediyorum. Bilmek, yeni bir şeyler  renmek her zaman bir avantajdır. şiire Namık Kemal ne getirmiş, Hâmid ne yapmış, Ahmet Haşım nasıl bir şiir yaratmak istemiş... Bunları  renmek, çok da uzak olmayan geçmişimizdeki şiir maceramızı bilmek kötü bir şey mi?

1960'lara kadar liselerde öğreniliyordu bu şiirler. Ezber yetenekleri olanlar ezberliyorlardı da. Bazı gençler beğendikleri şiirleri özel olarak tuttıkları defterlere yazıyorlardı. Bazen de Namık Kemal'in bir beyti bir avukat bürosunun duvarında levha oluyordu. Klasik edebiyattan Tanzimat'a, Tanzimat'tan Servet-i Fünun'a, oradan Meşrutiyet ve Cumhuriyet devri edebiyatlarına geçiliyordu. Böylece nesiller arası devamlılık sağlanıyordu. Millet hayatı için olmazsa olmaz diyebileceğimiz bir devamlılık ve bir yüksek kültür, bir üstün zevk anlayışı. Bu anlayış ve bu birikim yeni yaratışlar için de esaslı bir zemin oluşturunuyordu. Onların bıraktığı yerde kalmıyordu şairlerimiz, sanatkârlarımız. Öncekilerin de aynı kalmadığını görüyor, öğreniyorlardı çünkü.

Yüksek bir kültür için, üstün bir zevk için Fikret'i öğrensek, Hâmid'i öğrensek fena mı olur? Haydi "yüksek" ve "üstün"ü bir yana bırakalım, sırf şu karlı günlerdeki manzarayı Cenap'ın şiirinden seyredebilmek için bu dile biraz aşına olsak ne güzel olur! Çok mu zor? Öyleyse şiirin sadeleştirdiğim aşağıdaki metnine bakınız.

Cenap'a, onun şiirindeki musikiye ihanet gibi belki ama bu sayede şiirin aslına yaklaşabilirsek ne mutlu bize!

ELHÂN-I ŞİTÂ / KIŞ NAĞMELERİ

Bir beyaz titreyiş, bir dumanlı uçuş
Eşini gâib eyleyen bir kuş

Gibi kar

Geçen bahar günlerini arar.

Ey kalplerin çılgin şarkısı!

Ey güvercinlerin türküsü!

O bahârın budur işte yarını.

Kapladı bir derin sükûtle yeri

Karlar

Ki sessizce dembedem ağlar.

Ey uçarken düşüp ölen kelebek!

Bir kanadı beyaz tüylü melek

Gibi kar

Seni solgun bahçelerde arar.

Sen uçarken çiçekler üstünde

Ufacık bir çiçekli yelpâze

Nâşın üstünde şimdi ey cenâze,

Başladı parça parça uçmaya

Karlar

Ki semâdan düşer düşer ağlar.

Uçtunuz, gittiniz siz ey kuşlar!
Küçücük, ak başlı baykuşlar
Gibi kar

Sizi dallarda, yuvalarda arar.

Gittiniz, gittiniz siz ey kuşlar!
Şimdi boş kaldı bütün yuvalar;
Yuvalarda -inlemeyen yetim-
Son kalan mâvi tüyleri kovalar
Karlar

Ki havâda uçar uçar ağlar.

Ey kış semâsı, ellerinde küme kümedir
Yaseminler, güvercin kanadı, taze bulutlar...
Dök ey semâ, -tabiatın canı uykudadır-
Kara toprak üstüne bembeyaz çiçekler.

Her dalda şimdi -ne yaprak, ne bir çiçek-
Yığınla gölge, kapkara bir ümitsizlik...
Ey kış göğünün elleri, durma, durma çek
Her dalın üstüne bir beyaz örtü, bir belirsizlik.

Göklerden emeller gibi düşüyor kar,
Her yanda hayâlim gibi koşuşuyor kar.

Sessiz bir rüzgârın saf kanadında uyuklar
Tarzında durur bir aralık, sonra uçarlar.

Soldan sağa, sağdan sola titreşir, kaçışır,
Gâh uçmada tüyler gibi, gâh dökülüşür.

Karlar, bütün nağmeleri, sükûtun neyleri,
Karlar, bütün çiçekleri, gayb âleminin bahçeleri.

Dök kara toprak üstüne, ey semânın eli dök!
Ey semânın eli, cömert el, ey kışın eli dök

Bahar çiçekleri yerine bembeyaz karları,
Kuş nağmeleri yerine umutlar, kupkuru.